

จดหมายข่าว

จดหมายเหตุไทย

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (2548)

แนะนำ

หอจดหมายเหตุอุษาคเนย์
เวียดนาม สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย

จดอย่างไร เขียนอย่างไร

ให้เป็นจดหมายเหตุชาติ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

หลักสูตรจดหมายเหตุในประเทศไทย

สมสรวง พฤติกุล

เอกสารจดหมายเหตุไทยดีกว่าญี่ปุ่น

อิอิอิ มุราชิม่า

๑๗๑

เอกสารจดหมายเหตุไทยดีกว่าญี่ปุ่น

อิจิ มูราซึมา

ชื่อของ ศ.อิจิ มูราซึมา แห่งมหาวิทยาลัยวาเซดะ อาจจะไม่คุ้นเคยนักสำหรับวงวิชาการไทยในวงกว้าง แต่สำหรับผู้สนใจการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนสยามทั้งก่อนและหลังการปฏิวัติ 2475 แล้ว ผลงานวิชาการ การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924-1941 เป็นหนังสือคลาสสิกเล่มหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้ หนังสือเล่มนี้ซึ่งเกิดจากการมูมานะค้นคว้าเอกสารชั้นต้นเป็นจำนวนมาก ทั้งในหอจดหมายเหตุไทย ญี่ปุ่น อังกฤษ และสหรัฐ การสัมภาษณ์ผู้คนจำนวนมากและการร้อยเรียงข้อมูลมาเป็นเรื่องราวที่น่าติดตาม

ปัจจุบัน ศ.ดร. อิจิ มูราซึมา ยังคงค้นคว้าเอกสารจดหมายเหตุอยู่อย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อยจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของท่าน ในโอกาสที่ท่านเดินทางมาเก็บข้อมูลในประเทศไทย ทางกองบรรณาธิการได้ขอสัมภาษณ์ท่านเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์การใช้เอกสารจดหมายเหตุแก่ผู้สนใจต่อไป

กองบก.: ขอให้อาจารย์เล่าประวัติของตัวเองคร่าวๆ

อ. มูราซึมา: ผมเกิดเดือนพฤษภาคม ปี 2494 สำเร็จการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ เน้นจีนศึกษา ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียว หลังจากนั้นผมก็ทำงานที่สถาบันวิจัย The Institute of Developing Economies (IDE) ทำงานที่นั่นตั้งแต่ 2517 - 2534 หลังจากนั้นก็ย้ายไปเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง แล้วก็ย้ายมาสอนที่มหาวิทยาลัยวาเซดะจนถึงปี 2540

กองบก.: มีจุดเปลี่ยนอะไรที่มาสสนใจไทยศึกษา

อ. มูราซึมา: ตอนแรกผมตั้งใจจะทำจีนศึกษาอยู่แต่ขณะนั้นคนทำเรื่องจีนก็มีมากพอแล้ว สถาบันก็เลยให้ผมทำงานวิจัยเกี่ยวกับเมืองไทยก่อน เพราะประเทศจีนยังปิดประเทศอยู่นะ เนื่องจากว่าไม่มีเส้นสายกับพรรคก็เลยเข้าประเทศจีนไม่ได้ แต่เมืองไทยไม่มีปัญหาอย่างนั้น จึงสนใจทำเรื่องไทยศึกษา มาตลอด

กองบก.: เริ่มต้นงานวิจัยเกี่ยวกับเมืองไทยอย่างไร

อ. มูราซึมา: ผมเข้ามาเมืองไทยครั้งแรกปี 2513 ถึง 2515 ก็ราวๆ 2 ปีครึ่ง ก็ไม่ได้ได้อยู่เมืองไทยประจำ ไปๆ มาๆ อยู่ 5-6 ปีนะ ช่วงนั้นผมก็เรียนภาษาไทยและก็อ่านหนังสือพิมพ์ไปด้วย แต่ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ เพราะมีประสบการณ์ใช้ภาษาไทยน้อยมาก แต่อ่านเอกสารภาษาไทยได้แล้ว เมื่อผมเข้ามาเมืองไทยครั้งแรกก็ 2518 แล้วหลังจากนั้นผมมาเมืองไทยเกือบทุกปี พอมาก็ถ่ายเอกสารข้อมูลต่างๆ ไว้ ตอนแรกก็มีเหตุการณ์ช่วงนั้นนะ ก็ หลัง 14 ตุลา ไข่ไหม แล้วก็มีการขบวนการนักศึกษา พวกชาวนาชาวไร แล้วก็ก็เป็นพวกฝ่ายคอมมิวนิสต์อะไรอย่างนี้ มีมากพอสมควร ผมก็เอาจากเรื่องเหตุการณ์ปัจจุบัน แล้วก็ทำเรื่องขบวนการของชาวนาชาวไรก็ทำงานได้เยอะพอสมควรช่วงนั้นปี 1978 ยังพูดไทยไม่ค่อยได้ แต่ไปหาเก็บข้อมูลที่ภาคเหนือ แล้วก็แถวอีสานอะไรนี่แหละ ที่นครราชสีมา สมัยนั้น ผมไปหาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเก่าๆ ระยะเวลา 2-3 ปี เค้ายังเก็บอยู่นะ

กองบก.: ช่วงนั้นอ่านอะไรบ้าง

อ. มูราชิม่า: หนังสือพิมพ์ก็มีประชาชาติ สยามรัฐ ข่าวพาณิชย์ แล้วก็วิเคราะห์ขบวนการชาวนาชาวลาว บทความนั้นผมเขียนไปเยอะ แต่เป็นบทความในวิชาการ เรื่องชาวนาชาวลาวนั้นเป็นบทความแรก ต่อมาก็เขียนเรื่องนักศึกษา เรื่องคอมมิวนิสต์ แต่หลังจากผมเข้ามาที่นี่แล้ว ผมก็ทำเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ เมื่อเข้ามาเป็นนักวิจัยประจำที่ คณะรัฐศาสตร์ แล้วอาจารย์พิษณุ สุนทรารักษ์ เขาแนะนำผู้ช่วยวิจัยที่จะไปสำรวจเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น เรื่องเทศบาลกับสมาชิกสภาจังหวัดซึ่งก็คือ คุณนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตั้งแต่นั้นมาก็รู้จักกัน และลงไปสำรวจที่นครสวรรค์ เพราะคุณนครินทร์เป็นคนที่นี่ เขาก็พาไปสัมภาษณ์ผู้สมัคร สจ. จนครบ ผมสนใจรัฐศาสตร์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับชุมชน อำนาจโครงสร้างของชุมชน แต่ในขณะนั้น บทความหรือหนังสือเกี่ยวกับอำนาจโครงสร้างในชุมชน ที่เมืองไทยเกือบจะไม่มีเลย สมัยนั้นถ้าคนที่ทำเรื่องโครงสร้างอำนาจชนบท เขาไม่คิดว่าสำคัญ แต่ผมเห็นบทความนั้นของผมพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษด้วย แล้วเรื่องคอมมิวนิสต์ผมก็ไปสัมภาษณ์คนที่ออกจากป่ามาหลายคนสมัยนั้น

กองบก.: ความสนใจเรื่องฝ่ายซ้ายเกิดจากความสนใจส่วนตัวหรือที่ทำงาน

อ. มูราชิม่า: เป็นความสนใจของผมเอง ผมสัมภาษณ์เยอะมากนะสมัยนั้น 30 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นอดีตผู้นำ

กองบก.: ขอลงประเด็นเอกสารหอดจดหมายเหตุ อาจารย์เป็นคนหนึ่งที่ใช้เอกสารหอดจดหมายเหตุเยอะมาก

อ. มูราชิม่า: แต่สมัยแรกผมยังไม่ได้ใช้เอกสารอะไรเลย ส่วนใหญ่ผมไปสัมภาษณ์แล้วก็อ่านจากหนังสือพิมพ์ สมัยนั้นผมเป็น political study ไม่ได้เป็น historical study ไม่ได้ใช้วิธีการ document study แต่เมื่อผมกลับไปญี่ปุ่นปี 2525 แล้ว ก็เลยขาดข้อมูลเพราะไม่ได้อยู่เมืองไทย ผมก็เริ่มสนใจเรื่องประวัติศาสตร์โดยเฉพาะเกี่ยวกับชาตินิยมคนไทย เพราะว่ามีสมัยนั้นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 6 ตุลาใหม่ ๆ อุดมการณ์ของชาติหรือเอกลักษณ์ของชาติ อย่างนี้ เป็นเรื่องสำคัญนะ เพราะว่าภายในประเทศ ไม่มีสอนอุดมการณ์อย่างนี้ ก็เลยเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฝ่ายรัฐบาลก็โฆษณาอยู่มาก

และที่ผมก็เอาประเด็นนี้ คือ มองในแง่ว่าอันนี้เป็น state ideology ของประเทศไทย อันนี้เกิดขึ้นมาได้ยังไง ความ เป็นมา state ideology เป็นอย่างไร สมัยนั้นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอย่างนี้ก็ไม่ใช่ว่าความสนใจของผมคนเดียวนะ ฝรั่งเศสก็สนใจเรื่องชาตินิยมสมัยนั้นอยู่มาก ผมก็เลยเอาเรื่องนี้ ผมอ่านเอกสาร สมัยนั้นก็มีหนังสือ *Chaiyo King Vajiravudh and the development of Thai nationalism* ของ Walter Francis Vella เขาเขียนถึงรัชกาลที่ 6 ว่าเป็นคนที่คิดชาตินิยมในเมืองไทย ส่วนรัชกาลที่ 5 เป็น state formation ถ้าสร้างชาตินิยมสมัยใหม่ต้องเป็นสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ผมคิดว่าไม่น่าจะเป็นอย่างนั้น ผมตรวจสอบแล้วพบว่าเขาใช้เอกสารเฉพาะสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ไม่ได้อ่านเอกสารสมัยรัชกาลที่ 5 การยืนยันว่าชาตินิยมของเค้าเกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ 6 จึงไม่ถูก ผมอ่านเอกสารสมัยรัชกาลที่ 6 กับรัชกาลที่ 5 โดยรัชกาลที่ 5 นั้นผมก็ยังไม่มีพบเอกสารสำคัญเท่าไรหรอก โดยผมอ่านจากหนังสือเก่า ๆ ซึ่งพิมพ์สมัยนั้น มีวารสารที่เมืองไทยหรือหนังสือพิมพ์ที่เมืองไทยนั้นซึ่งเก่ามาก ถ้าคนไทยพิมพ์เอง รู้สึกว่าจะเป็นธรรมศาสตร์วินิจัย เป็นหนังสือรายสัปดาห์นะ เกิดสมัยปลายศตวรรษ 19 รู้สึกจะ 1983-84 ของขุนหลวงพระยาไกรศรี (เปล่ง เภาภระ) ท่านจบจากอังกฤษนะ เขียนประวัติศาสตร์อังกฤษ คือ พงศาวดารอังกฤษเล่มแรก ผมอ่านจากหนังสือนี้แหละ ก็เจอเรื่องความรักชาติมากมาย คำว่าชาติ อะไรอย่างนี้ ก็ปรากฏอยู่ในเล่มนี้เยอะมาก ซึ่งที่ Vella เสนอนั้น คือ ความเป็นชาตินั้นเกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ 6 ชาติในที่นี้ผมหมายถึง ชุมชนของพลเมืองนะ คือ เป็น national community ก็ปรากฏว่าชาติในความหมายนี้ ก็มีใช้อยู่ในหนังสือพิมพ์นี้บ้างแล้ว ก็แสดงว่าที่ Vella เสนอนั้นผิด ผมก็อาศัยหนังสือพิมพ์เล่มนี้กับเอกสารเก่า ๆ เหล่านั้น เขียนบทความเป็นภาษาอังกฤษส่งไปที่ southeast asia study ผมเข้าใจว่าหลังจากนั้นก็มีคนอ้างอิงบทความชิ้นนี้กันเยอะพอสมควร เพราะว่าเกี่ยวกับ state ideology คือก่อนหน้านั้นรู้สึกยังไม่ค่อยมีบทความประเภทนี้ หลังจากนั้นเองคนไทยก็สนใจ ฝรั่งเศสก็เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้หลายคน

กองบก.: ขณะนั้นอาจารย์ใช้เอกสารหอดจดหมายเหตุมากแค่ไหน

อ. มูราชิม่า: ตอนนั้น ธรรมศาสตร์วินิจัยเก็บไว้อยู่ที่หอ

จดหมายเหตุ แต่ที่นี้ผมไม่ต้องอาศัยเล่มนั้น ผมมีอยู่แล้ว คือ เมื่อผมอยู่ที่เมืองไทยช่วงแรก ระยะ 2 ปีครึ่ง ไซ้ใหม่ ส่วนใหญ่ ผมใช้เวลาไปค้นหาหนังสือนะ หนังสือเก่า ที่สนามหลวง ซึ่งราคาถูกมากงานของ กศร.กุหลาบ หรือเทียนวรรณ อะไร อย่างนั้นนะ สมัยก่อนนั้นเค้าขายอยู่ที่ 25-30 บาท หนังสือ บางเล่มอย่างมากก็ 20 บาทนะ ปัจจุบัน ถ้าจะซื้อหนังสือ ของ กศร.กุหลาบ สยามประเภท เค้าขายกันอยู่ 10,000 กว่า ถึง 15,000 บาท ธรรมชาติวิจิตรเล่มใหญ่พิมพ์ร้อยกว่า ปีมาแล้วสมัยนั้นมียู่ แต่ตอนนี้ผมคิดว่าหลังจากนั้นก็ไม่ค่อย มีโอกาสพบหนังสือรุ่นเก่านะ ช่วงนั้นเข้าใจว่าสนามหลวงหมด แล้วก็ย้ายไปจตุจักร 2526-2527 เพราะว่ามึงงาน กรุงเทพฯ 200 ปี สนามหลวงเลยต้องย้ายไปอยู่จตุจักร เมื่อตอนที่สนาม หลวงมียู่ นะ มีทั้งคนที่ขายหนังสือเป็นอาชีพและไม่ได้เป็น อาชีพ ก็เอามำขายกัน คนเก็บขยะบางคนผมก็เห็นเอาหนังสือ เก่า ๆ มาขายที่ริมถนน บางอาทิตย์มี บางอาทิตย์ไม่มี พวก นี้เค้าได้มาฟรี ชั่งกิโลมา ก็เลยขายได้ถูกมาก ผมซื้อหนังสือ รุ่นเก่าได้เยอะมากนะสมัยนั้น แล้วก็อาศัยพวกนี้มาเขียน ผมมาเริ่มใช้เอกสารจริงๆ ก็เป็นเอกสารจดหมายเหตุนะ ปี 2530 เพราะตอนที่ผมมาเมืองไทย ผมเป็นนักวิจัยประจำ สถานทูตญี่ปุ่นอยู่ 2 ปี ช่วง 2530-2532 ช่วงนั้นผมก็มาใช้ หอสมุดแห่งชาติเยอะมาก เพราะไม่มีหน้าที่อื่นที่สถานทูต นอกจากเป็นนักวิจัย ก็มาอ่านหนังสือที่นั่น

กองบก.: ตอนนั้นบรรยากาศคนเข้าไปใช้เอกสาร หอจดหมายเหตุเป็นอย่างไร

อ. มูราชิม่า: คนเข้าไปใช้กันเยอะมากส่วนมากเป็นนัก ศึกษาปริญญาโท

กองบก.: เริ่มอ่านเอกสารจดหมายเหตุไทยจากหมวด อะไรก่อน ?

อ. มูราชิม่า: ตอนแรกผมอ่านเรื่องจีน แล้วก็ 2475 นอกจาก เอกสารจดหมายเหตุแล้ว ผมก็ไปที่กระทรวงต่างประเทศ ที่นั่นมีกองบรรณสาร ซึ่งเก็บเอกสารจำนวนมากโดยเฉพาะ เอกสารเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยนั้นยังเก็บไว้ที่ นั้น แต่ตอนนี้ย้ายมาเก็บที่หอจดหมายเหตุแล้ว ผมก็เลย ใช้ 2 แห่ง แล้วก็มีการจีนกับคอมมิวนิสต์ รวมทั้ง 2475 แล้วก็มีการสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเภทนี้ผมอ่านมาก ตั้งแต่ปี

2530 ถึง 2538 รวม 8 ปีนี้ผมคิดว่าอ่านเอกสารประเภทนี้ รวมแล้ว 3 ปีกว่า คือไปทุกวัน แล้วก็เข้าถึงเล็ก ไปทุกวัน ถ้า ผมมีเวลาว่างนะ มาเมืองไทยได้ผมก็มาอยู่ ตอนหลังผมย้าย ไปเป็นอาจารย์ ซึ่งมีเวลาว่างพอสมควร โดยเฉพาะช่วงปิด เทอม กระทรวงต่างประเทศผมใช้เวลาเป็นปีๆ ส่วนหอจดหมายเหตุแห่งชาติก็อาจจะมากกว่านั้น แล้วก็อ่านหลาย ประเภท ครั้งแรกผมคิดว่าเอกสารที่เกี่ยวกับเรื่อง จีน, สงครามโลกครั้งที่ 2, 2475 ไม่น่าจะมีมาก ใช้เวลาสัก 2-3 เดือนก็ หมด ปรากฏว่าไม่ใช่อย่างนั้นเลย ต้องเป็นปีๆ ถึงเป็นปีๆ ก็ไม่หมด

กองบก.: เวลา 3 ปี อ่านได้สักกี่เปอร์เซ็นต์

อ. มูราชิม่า: คือของกระทรวงต่างประเทศนั้น ที่เกี่ยวกับ สงครามโลกครั้งที่ 2 ผมอ่านหมด อันนี้เป็นปึ๊งจริงๆ ผมนับ เวลาแล้ว ผมเขียนว่า มาทุกวัน เป็นปี จันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่ 7 โมงเช้า เพราะว่าสมัยนั้น กระทรวงต่างประเทศ อยู่ที่หน้า สวนสราญรมย์ สมัยนั้นเปิดตั้งแต่ 7 โมงนี่ เพราะว่าข้าราชการ กลัวรถติดเลยต้องมาเข้ามิด กองบรรณสารก็เลยเปิดตั้งแต่ 6 โมงครึ่ง ผมไปถึงตั้งแต่ 7 โมง อ่านไปจนถึง 4 โมงครึ่งนะ เมืองไทยนี่โชคดี เค้าจะมีแฟ้มเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แฟ้ม นั้นเค้าเก็บไว้ทั้งหมดเลย ละเอียดมาก เริ่มต้นตั้งแต่ตรงไหน ขึ้นตอนเป็นยังไง อะไรอย่างนั้น เค้าดูได้ละเอียดมาก แต่ที่ ญี่ปุ่นนั้นจะมีเฉพาะตอนสำคัญๆ คือกระบวนการต่างๆ นั้น เค้าทั้งหมด ระเบียบที่นั่นจะมีว่าเอกสารนี้เก็บได้แค่ 3 ปี พอ 7 ปีก็ทิ้ง ที่เก็บไว้ก็เลยมีอยู่คนเดียวเอง แต่เมืองไทยไม่มี ระเบียบอย่างนั้น คนที่ชอบอ่านจะดีมาก แต่ต้องใช้เวลา

กองบก.: อ่านแล้วได้ข้อมูลอะไรใหม่ๆ หรือได้เปลี่ยนมุมมอง ใดๆ อย่างไรบ้าง ต่อตัวบุคคลตัวเหตุการณ์ต่างๆ

อ. มูราชิม่า: เรื่องคอมมิวนิสต์ ตอนนั้นยังไม่เป็นที่เปิดเผย แต่สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีเอกสารสำคัญอยู่มาก คนที่พูด ถึงสงครามส่วนใหญ่ออกมาทางแก้ตัว อย่างเรื่องจอมพล ป. ที่บอกว่าเราไม่ได้ร่วมกับญี่ปุ่น นั้นไม่จริง เพราะนี่เป็นนโยบาย ตั้งแต่ต้น เอกสารสมัย 2484-2485 เห็นได้ชัดว่า ฝ่ายไทย จะร่วมกับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ แต่อันนั้นก็เป็นระยะสั้น 6 เดือน หลังจากนั้นก็เปลี่ยนไป แต่ระยะ 6 เดือนก็ร่วมกับญี่ปุ่นอย่าง เต็มที่ เพราะท่านมองว่าญี่ปุ่นจะมีโอกาสชนะ แม้ว่าไม่ชนะก็

มีสถานการณ์ยึดเชื้อ ก็เลยอาศัยสถานการณ์สมัยนั้น ก็ต้อง
การขยายประเทศ คือ ขยายดินแดน เอกสารญี่ปุ่นที่น่าสนใจ
มีอยู่ว่า เมื่ออันนั้นสำเร็จจะ จอมพล ป. จะยิ่งใหญ่

กองบก.: ลักษณะการเก็บข้อมูลกับการวิเคราะห์อย่างไร
อ. มูราชิม่า: ผมอ่านไปพร้อมกับការวิเคราะห์เมื่ออยู่ที่ญี่ปุ่น
ผมก็อ่านที่ญี่ปุ่น แต่เอกสารสมัยสงครามของญี่ปุ่น ส่วนใหญ่
เค้าทำลายหมดแล้วนะ จะมีก็แต่บันทึกส่วนตัวของข้าราชการ
หรือทหาร ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น บางคนเขาก็
บริจาคเป็นสมุดบันทึกส่วนตัว แล้วก็เก็บไว้อยู่ที่กระทรวงการ
ป้องกันตนเอง ก็คือมีทั้งจดหมายเหตุ ทั้งบันทึกส่วนตัว
ไซโซใหม่ ซึ่งอ่านยากมากเพราะเขียนหวัด

กองบก.: อาจารย์ มีกระบวนการจัดการข้อมูลอย่างไร?
เพื่อไม่ให้เป็นการอ่านแล้วผ่านเลย

อ. มูราชิม่า: ผมใช้การโน้ตลงสมุด ที่ถ่ายเอกสารก็มี แต่ถ้า
ถ่ายเอกสารอย่างเดียวเราก็ไม่รู้ว่ามีค่าสำคัญอย่างไร
คือบริบทนั้นอาจจะเข้าใจผิดต้องจดไว้ในสมุดด้วย ผมจดใน
สมุดด้วย ถ้าถ่ายเอกสารได้ก็ถ่าย แต่ถ่ายไม่ได้ผมจะลอกมา
ผมก็เลยมีสมุดเยอะมาก ตอนนั้นก็เข้าใจว่า 300 กว่าเล่ม

กองบก.: ทราบว่า อาจารย์มีประสบการณ์ในการไปหาอ่าน
เอกสารในหลายๆ ประเทศ อาจารย์มองว่า มีข้อเปรียบเทียบ
ลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ ในการจัดเก็บ
เอกสารข้อมูลอย่างไร

อ. มูราชิม่า: ผมอ่านเอกสารที่ญี่ปุ่นน่าจะมากอยู่ โดยเฉพาะ
เกี่ยวกับเอกสารของกระทรวงต่างประเทศกับเอกสารของ
กระทรวงป้องกันตัวเอง แต่ที่ญี่ปุ่นนั้น เอกสารสมัยสงคราม
ทั้งหมดถูกทำลาย เพราะว่าเมื่อญี่ปุ่นแพ้ ญี่ปุ่นก็พยายามที่
จะทำลายก่อน

กองบก.: เพราะอะไร? เป็นการป้องกันตัวเองเพื่อให้ไม่เป็น
ข้อผูกมัด ?

อ. มูราชิม่า: ซึ่งก็ผิดพลาดจริงๆ นะ คือ ข้อมูลทั้งหมดถ้า
เราทำลายแล้ว บางทีก็จะถูกใส่ร้ายได้ คือ เอกสารญี่ปุ่นแม้แต่
เอกสารที่เกี่ยวกับเมืองไทยนะ ช่วง 1938-45 นั้นทั้งหมด
ไม่มีเลย เอกสารที่เกี่ยวกับการเจรจา ในแง่การทหาร ในแง่

การเมือง อะไรอย่างนี้ เค้าทำลายหมด

กองบก.: ได้ข่าวว่าอาจารย์ ไปตามเอกสารฝ่ายซ้ายไทย
ที่รัสเซียด้วย อาจารย์ช่วยอธิบายเรื่องเอกสารไทยที่ไปอยู่ที่
รัสเซียให้ฟังด้วย

อ. มูราชิม่า: อันนั้นก็เป็นเรื่องสากลที่ 3 ที่พรรคคอมมิวนิสต์
แต่ละประเทศเค้าก็รายงานมาที่รัสเซีย คือ พรรคใหญ่ๆ เค้า
ก็มีประวัตินะ เค้าก็มีเอกสารมากพอสมควร แต่เอกสารของ
พรรคคอมมิวนิสต์สยามนะ ไปปรากฏอยู่ในแฟ้มสากลที่ 3 นั้น
เท่าที่ผมทราบก็มีอยู่แค่ 150 กว่าหน้าเท่านั้นเอง แล้วก็เอกสาร
ช่วงปี 1935-1938 รายงานของคณะคอมมิวนิสต์สยาม ใน
สากลที่ 3 นั้นนะ เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสกับภาษาจีนเป็น
ส่วนใหญ่

กองบก.: ได้ความรู้อะไรขึ้นมาหลังจากอ่านเอกสารนั้น?

อ. มูราชิม่า: เยอะมาก แม้เอกสารไม่สมบูรณ์ และเมื่อเปิด
แล้วก็อ่านไม่ออกครึ่งหนึ่ง เอกสารสำคัญส่วนใหญ่เป็นภาษา
จีน รายงานของพรรคคณะคอมมิวนิสต์สยาม 2478 ก็มีเขียน
สถานการณ์ในสยาม แล้วก็ป็นองค์กรมวลชน อย่างเช่น
กรรมกร ชาวนา แล้วก็ป็นพวกปัญญาชน เขาเขียนละเอียด
พอสมควร ต่อมาเป็นเรื่องของพรรคว่าทำอะไรมาบ้างอย่างนี้
เสียด่าว่าสัก 1 ใน 3 นั้นอ่านไม่ออก ถ้าอันนั้นสมบูรณ์นะ
ผมคิดว่ามีเอกสารสำคัญมาก แต่เท่าที่อ่านได้ก็มีความหมาย
เยอะมากนะ อย่างเช่น มีสมาชิกกี่คน มีสาขา กี่แห่ง แต่ละ
สาขามีสมาชิกกี่คนแต่ส่วนใหญ่เป็นจำนวนของชาวเวียดนาม
สมาชิกชาวเวียดนามมีมากกว่าสมาชิกชาวจีนเสียด้วยซ้ำ
เอกสารบางชิ้น เมื่อส่งไปทางโน้นก็เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส
เป็นส่วนใหญ่ และไม่ได้ใช้ภาษาเขียนนะ ผมให้คนฝรั่งเศส
อ่านเค้าก็ไม่เข้าใจ บางส่วนนั้นเค้าไม่เข้าใจ

กองบก.: ขอเปลี่ยนเรื่องเป็นวิธีการศึกษา มีข้อวิจารณ์ว่า
นักวิชาการญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งให้ความสำคัญกับเอกสารมาก
จนมีคนบอกว่าวิธีศึกษาแบบนี้ละเลยทฤษฎีไม่ทราบอาจารย์
มีความเห็นอย่างไร ?

อ. มูราชิม่า: ผมไม่เห็นด้วย เพราะถึงจะให้ความสำคัญกับ
ทฤษฎี แต่ต้องอาศัยข้อเท็จจริงมาก่อน เพราะถ้าอธิบายข้อ
เท็จจริงไม่ได้ ทฤษฎีนั้นก็ใช้ไม่ได้ อย่างการศึกษาที่อเมริกา

เมื่อก่อนจะให้ความสำคัญกับทฤษฎี คนที่คิดวิธีอธิบาย ผมไม่คิดอย่างนั้นนะ คือเค้าอ่านเอกสาร แล้วก็ลอกๆ มานะ ที่ถูกคือต้องรู้ข้อเท็จจริง แล้วก็ต้องใช้สมอง เค้าจะต้องอธิบายข้อเท็จจริงทั้งหมดว่าเป็นมาอย่างไร โดยใช้วิธีการที่เราเรียกว่า analytical framework ถ้าไม่มี analytical framework อ่านข้อมูลเท่าไรเค้าก็อธิบายอะไรไม่ได้ เท่าที่ผมวิจารณ์ผลงานของนักวิชาการไทย ถ้าเขามีข้อเท็จจริงดีๆ น่าสนใจ เค้าก็เอามาเขียนอย่างเดียว คือ ไม่มี Analytical อะไรเลย อันนี้อาจจะไม่ใช่อาจารย์ไทยอย่างเดียว นักวิชาการซึ่งไม่มีฝีมือจะเขียนอย่างนี้แหละ คือเค้าเขียนแต่เรื่องข้อเท็จจริงซึ่งเค้าพบเห็นมา แต่ที่นั่นอันนั้นยังไม่ถึงระดับที่มี Analytical framework คือ Analytical framework ไม่ได้เกิดขึ้นอยู่ในสมองลอยๆ เขาต้องอ่านข้อเท็จจริงแล้วก็พยายามอธิบายว่าคืออะไร อย่างไร จากนั้นก็ Analytical มา อันนั้นสำคัญมากที่สุด

กองบค.: อาจารย์ยืนยันว่ามันต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ซึ่งข้อมูลก็ต้องมาจากการอ่าน การค้นคว้าอะไรอย่างนั้น

อ. มูราชิม่า: ค้นคว้าแล้ว แล้ว Analytical framework จะเกิดขึ้นทีหลัง แต่ที่นั่นบางคนเค้ามี Analytical framework ที่สำเร็จรูป แล้วค่อยหาข้อเท็จจริง นี่เป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง ถ้าเรากลับไปดูนะ นักทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ช่วงนี้ที่อ่านอยู่เนะ เป็นบทความซึ่งอยู่ในวารสารที่มีชื่อเสียงที่อเมริกา พวกนั้นส่วนใหญ่จะใช้วิธีนี้ ไม่ได้อ้างอิงแต่ของนักทฤษฎีที่มีชื่อเสียงมาเขียน อันนี้เป็นฝีมือของเด็กๆ แต่คนที่ชื่อเสียงมากในรัฐศาสตร์อเมริกานั้นนะ ส่วนใหญ่เค้าก็แสดงข้อเท็จจริง แล้วค่อย Analytical framework แล้ว introduction ของเค้า นั้นจะให้ความสำคัญว่าทำไมเค้าคิดขึ้นมาอย่างนี้ ก็อธิบายออกมา ก็อาศัยข้อเท็จจริง ผมก็เลยเข้าใจว่าที่ผมทำอยู่ก็ถูกแล้วนะ

กองบค.: เรื่องฝ่ายซ้ายไทยยังมีอะไรให้ศึกษากันอีก?

อ. มูราชิม่า: ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของไทยนี้ แม้ว่าฝ่ายซ้ายไม่ใช่คนที่กำหนด แต่ก็มอิทธิพลมีบทบาทมากต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกเรื่อง แล้วเมืองไทยอย่างน้อยก็มีสงครามภายในประเทศเกือบ 20 ปี ขณะเดียวกันขบวนการของไทยก็มีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านด้วย ดังนั้น ในแง่

ประวัติศาสตร์ ขบวนการคอมมิวนิสต์ที่ไทยมีความหมายนะ มีความสำคัญอยู่หลายอย่าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอะไรๆ ผมก็อ้างว่าคอมมิวนิสต์หมดไปแล้ว เท่าที่ทราบก็มี อ. สมศักดิ์ เขียมธีรสกุล ซึ่งเจาะลึก แต่ท่านทำช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

กองบค.: เท่าที่ทราบมีเอกสารอีกแหล่งที่น่าสนใจคือ ที่สำนักงานรัฐมนตรีไม่ทราบว่าจะอาจารย์ได้เข้าไปอ่านหรือยัง

อ. มูราชิม่า: ผมเคยพยายามจะเข้าไปที่สำนักนายก ฯ เพราะรายงานประชุมของคณะรัฐมนตรีมีความหมายมาก แต่เขาไม่ให้คนต่างชาติอ่าน เท่าที่ผมทราบ ช่วงสำคัญๆ นั้นนะหายไปแล้ว เช่น รายงานประชุม ครม. ครั้งสำคัญที่สุดในประเทศไทย วันที่ 8 ธันวาคม 2484 นี้ไม่มีแล้วนะแต่เมืองไทยยังดีกว่าญี่ปุ่น เพราะที่นั่นเขาทำลายเอกสาร ก็เพราะเอกสารมีความหมาย แต่คนไทยไม่สนใจเรื่องที่ผ่านมาไปแล้ว เค้าทิ้งไว้ ถ้าสนใจนะประวัติศาสตร์ไทยเราจะหาข้อมูลได้เยอะมาก

กองบค.: อาจารย์เพิ่งเป็นคนแรกที่บอกว่าคนไทยเก็บเอกสารได้ดี

อ. มูราชิม่า: ใช่ เอกสารที่เก็บอยู่ที่เมืองไทยนี้ ผมว่าหลายสิบเท่าของญี่ปุ่น ไม่ใช่แค่เรื่องสงครามโลกครั้งที่ 2 เท่านั้น อย่างเช่นหอดจดหมายเหตุที่เมืองไทยจะมีทั้ง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง ก็เก็บอยู่ที่นั่น แต่ที่ญี่ปุ่นไม่ใช่อย่างนั้น ญี่ปุ่นมีหอดจดหมายเหตุแห่งชาติอยู่ แต่ทุกกระทรวงเค้าไม่ให้เอกสาร หรือที่ให้มาก็มีแต่เรื่องที่ไม่สำคัญอะไรเลย สำคัญในแง่ว่ามีประทับตราของแผ่นดินอะไรอย่างนี้ไว้ แล้วก็การตั้งคนที่รัฐมนตรี เค้าก็เขียนว่าเอกสารสำคัญ ในแง่ประวัติศาสตร์ไม่มีความสำคัญ

กองบค.: จะมีข้อเสนอแนะสำหรับคนที่จะขึ้นมาเป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ที่จะมาใช้เอกสารจดหมายเหตุ และทำให้สนุกกับมัน

อ. มูราชิม่า: อันนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจนะ ผมขอเพิ่มสำหรับการใช้เอกสารจดหมายเหตุในเมืองไทย ผมไปมาทั่วโลกสำหรับชาวต่างประเทศใช้แค่พาสปอร์ตใบเดียวก็เข้าใช้ได้ แต่ของเมืองไทยชาวต่างประเทศต้องทำหนังสือขออนุญาตเข้าใช้ซึ่งบางแห่งก็ไม่อนุญาต